

Puugihaigused koertel

Riina Jõgila, MTÜ Teie Loomakliinikud Eesti Päevaleht

Tänavu ilmusid loomadele esimesed üksikud puugid juba märtsikuus. Vahepealne talve tembutamine tekitas pausi, kuid kaugel pole enam aeg, mil loomade karvadesse haakub neid rohkem, kui ette kujutada oskame.

Eesti jääb kahe puugiliigi, võsapuugi (*Ixodes ricinus*) ja laanepuugi (*Ixodes persulcatus*) levipiirkonda. Neid võib leida heinamaadelt, võsast, metsast, parkidest.

Puugil on kolm arengufaasi: vastne, nümf ja täiskasvanud puuk. Nii vastne kui ka nümf peavad edasiseks arenemiseks sattuma püsisoojase looma või inimese ihule ja imema moondumiseks verd.

Siiani pole päris selge, kuidas puugid oma eri arengufaasides saagi avastavad. Arvatavasti annavad peremeesloomade lähenemisest märku kemoretseptorid, vibratsioon, looma soojuskiirgus ja liikuv vari. Igatahes on kindlaks tehtud, et ohvri lähenedes hakkab puuk esimest jalapaari vibutama, haakudes sedasi looma karvadesse. Looma kehal liigub puuk õrnema nahaga piirkonda ja kinnitub ihu külge. Puuke võib sageli leida loomade kõrvade, silmalaugude, kaela ja kubeme piirkonna nahalt – kohtadest, kuhu on kerge kinnituda.

Puugi täielikuks elutsükliks kulub enamasti kolm aastat. Kuna selles tsüklis on palju peremehi, võivad puugid endasse imeda palju eri patogeene ja nakatada uusi peremeesloomi. Puugil on kaks aktiivsusperioodi: kevadine ja sügisene. Eestis on puukide kevadine aktiivsusperiood sügisest intensiivsem.

Kuna puugihammustus on esmalt valutu, siis ei pööra loomad sellele tähelepanu ega hakka kohe puuke välja kratsima. Puugihammustuste kaudu pääsevad haigustekitajad looma organismi.

Borrelioos ja anaplasmoos

Peamised puukidelt koertele kanduvad haigused Eestis on borrelioos ja anaplasmoos. Pole ka harvad juhud, kui loom on tabandunud samaaegselt mõlema patogeeniga.

Puukborrelioosi ehk Lyme'i haiguse tekitaja on spiraalitaoline bakter, spiroheet *Borrelia burgdorferi*.

Borreeliabakterid levivad hammustushaava kaudu aeglaselt organismi. Mida kauem on puuk looma ihu külge kinnitunud, seda suurem on nakkuse edasikandumise võimalus.

Oluline faktor borreeliatega nakatunud puugipopulatsioonide arenemiseks on peremeesloomade leviku rohkus. *B. Burgdorferi* olulisemad kandjad on närilised ja mitmed linnuliigid.

Koerte borrelioosi kulg on inimese omast kergem ja vaid 5–10% nakkuse saanud haigestub (inimeste puhul 90%).

Koeral ei teki puugi hammustuskohta punast rõngast (*Erythema migrans*), kuid võib tekkida kerge punetus. Seda on karvade vahelt raske märgata ja punetus kaob nädala jooksul iseenesest, jäädeski nõnda avastamata.

Borrelioosile iseloomulikud haigustunnused tekivad tihti alles nädalaid või isegi kuid pärast nakatumist. Esineda võib väsimus, palavik, isutus, liikumiskärsed ja liigeseprobleemid.

Haigustunnustele on iseloomulik perioodilisus, mõneks ajaks nad nõrgenevad või kaovad ja tulevad siis jälle tagasi. Põletik võib rännata ühest liigesest teise või esineda mitmes liigeses üheaegselt. Neeru- ja südamekahjustused on võimalikud, kuid harvad.

Haiguse diagnoosimiseks ja ravitulemuste hindamiseks kasutatakse laboratoorseid meetodeid ja B. Burgdorfer'i DNA uuringut on võimalik teha ka puugist.

Haigus allub hästi ravile. On olemas ka vaktsiin koertele – Lymeavax –, kuid Eestis pole see kättesaadav.

Granulotsütaarset anaplasmoosi põhjustab rakusisene bakter *Anaplasma phagocytophilum*. Bakter paljuneb vere valgelibledes, nimelt granulotsüütides. Enne 2001. aastat tunti seda haigust koerte granulotsütaarse erlihhiioosi nime all.

Bakter kandub puugist peremehe organismi umbes 24–48 tunni jooksul pärast kinnitumist, võib-olla ka kiiremini. Kõik nakkuse saanud koerad ei haigestu kliiniliselt. Rootsis tehtud uuringu järgi esines 18 protsendi kliiniliselt tervete koerte veres *A. phagocytophilum*'i antikehi. Suur osa nakkuse saanud koeri on selle märkamatu läbi põdenud.

Anaplasmoosi haigustunnused ei ole tavaliselt spetsiifilised: väsimus, kerge või mõõdukas palavik, isu puudumine, tahtmatus liikuda, liikumisel esinev jäikus või liigeste valulikkusest tingitud lonkamine. Kuna haigustunnused on üldised ja sobivad mitme haigusega, on diagnoosi kinnitamiseks vaja laboratoorseid uuringuid.

Anaplasmoosist paranevad koerad samuti hästi. Mõlema haiguse antikehi on leitud ka kasside verest.

TÄHELEPANU

Eestis võib esineda kolmaski puugiliik

Koeralt väljaspool puugihooaega leitud puuki on põhjust lähemalt uurida: kas pole mitte tegu hoopis pruuni koerapuugiga (*Rhipicephalus sanguineus*), kes on pruunikat värvi ja pikemate jalgadega.

Eestist puuduvad seni andmed pruuni koerapuugi esinemise kohta, kuid Soomes on teda leitud juba 1970-ndatest alates. Kuna Eestis on väidetavalt diagnoositud monotsütaarset erlihhiioosi koeral, kes pole kunagi välismaal käinud, võib oletada, et see parasiit pole võõras ka meie maal – kirjanduse andmeil levitab seda haigust just pruun puuk.

Lõuna-Euroopa koertel tavaline pruun koerapuuk on pärit Aafrikast.

Meie tingimustes tuleb ta troopilise liigina toime vaid siseruumides, kus on aktiivne aasta läbi ja peidab end kõikvõimalikes pragudes. Kui koera pole, sobib talle eluks vajaliku vere hankimiseks ka inimene, kuid ta võib isegi üle aasta toiduta hakkama saada. Pruun koerapuuk ei levi koeralt koerale, vaid koer saab nakkuse saastunud ruumist. Tihti on taustaks kontakt välismaaga, kuid mitte alati.

Kesk-Euroopa reisdelt võib kaasa saada ka puukide levitatava babesioosi-nimelise haiguse.

SOOVITUS

Mida teha, et mitte haigeks jääda

1. Juba varakult, enne puugihooaega tuleb alustada puugitõrjevahendite kasutamist ja kasutada neid järjekindlalt hilissügiseni (sobivad spot-on-nahatilgad, puugirihmad, aerosoolid).
2. Ka koeraga lõuna poole reisisid ära unusta puugitõrjet.
3. Puugitõrjet tuleb teha kõigile pere loomadele korraga.
4. Väldi jalutuskäike pikas rohus ja madalas põõsastikus.
5. Jalutuskäigult tulles kontrolli koera, veel parem kammi teda, et eemaldada veel kinnitumata puugid.
6. Kontrolli ja kammi õues käivaid kasse.
7. Ära eemalda puuki sõrmedega, niimoodi võid ise nakatuda, vaid kasuta spetsiaalseid puugipintsette.
8. Puugi õliga määrimine pole hea mõte – niimoodi pääseb rohkem baktereid koera kehasse, sest puuk ei taha koerast lahti lasta ja aeg tiksub.
9. Eemaldatud ja mahakukkunud puugid tuleb hävitada.